

Во Брисел, 14
октомври 2009
година СЕК
(2009) 1335

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА ЧЛЕНОВИТЕ НА КОМИСИЈАТА

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
ИЗВЕШТАЈ ЗА НАПРЕДОКОТ 2009

што го придружува

**ДОКУМЕНТОТ ОД КОМИСИЈАТА
ДО ЕВРОПСКИОТ ПАРЛАМЕНТ И ДО
СОВЕТОТ**

Стратегија за проширување и главни предизвици 2009-2010

{КОМ (2009) 533}

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА КОМИСИЈАТА

Извештај за напредокот на Република Македонија за 2009 година

2.2. Човекови права и заштита на малцинствата

Почитување на меѓународното право за човекови права

Постигнат е напредок во однос на **ратификувањето на инструментите за човекови права**. Ратификуван е Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура. Исто така, ратификувана е Конвенцијата на Советот на Европа за борба против трговијата со луѓе. Потпишана е Европската повелба за регионални и малцински јазици, но таа сè уште не е ратификувана. Ревидираниот Протокол бр. 2 за Европската социјална повелба не е ратификуван.

Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) утврди дека Република Македонија ја прекршила Европската конвенција за човековите права во 13 случаи. Од октомври 2008 година до ЕСЧП се поднесени вкупно 501 ново барање. Во септември 2009 година во ЕСЧП во постапка беа 1093 случаи поврзани со Република Македонија кои, главно, се однесуваа на судење во разумен временски период. Донесени се два нови закона:

– едниот за застапување на земјата пред ЕСЧП, а другиот за извршување на пресудите на ЕСЧП.

Во општа употреба е правната и институционалната рамка за заштита на човековите права и на малцинствата. Канцеларијата на народниот правобранител продолжува да дава значаен придонес. Меѓутоа, направен е ограничен натамошен напредок во однос на **унапредувањето и спроведувањето на човековите права**. Службениците од агенциите за спроведување на законот постојано добиваат обука за човековите права. Постојаната собраниска комисија за заштита на човековите права се зафати со решавање на широк опсег на прашања со соодветните заинтересирани страни, но владата сè уште не ја следи нејзината работа. Меѓуресорното тело за заштита на човековите права постигна ограничен напредок во унапредувањето на агендата за човековите права. Земјата и понатаму останува без централна институција за заштита на човековите права.

Граѓански и политички права

Во однос на **спречувањето на тортура и деградирачко однесување и борбата против неказнување**, Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди на Министерството за внатрешни работи во 2008 година работеше на 34 случаи на деградирачко однесување, што е многу помалку во однос на 2007 година, кога имаше 52 случаи. Немаше ниту еден случај на незаконско апсење. Беа поднесени кривични обвиненија против 75 полицајци. Бројот на писмените жалби добиени од јавноста се зголеми на 594, а изнесуваше 496 за претходната година. Бројот на анонимни жалби до Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди беше намален од 104 во 2007 на 67 во 2008 година.

Одлуката на Министерството за внатрешни работи привремено да ги распушти сите специјални единици „Алфа“, со исклучок на единицата во Скопје, доведе до драстично намалување на жалбите за деградирачко однесување, како што е

потврдено во извештајот на Народниот правобранител. Контролата над полицијата воопшто и над специјалните единици особено беше поефикасна, делумно поради зголеменото користење внатрешна ревизија за обезбедување на почитувањето на професионалните стандарди. Се спроведуваа истраги во согласност со меѓународните стандарди кои, главно, веќе се транспонирани во националното законодавство и практики. Сè уште недостига независен надворешен механизам за надгледување на случаите на злоупотреба на службената дејност во полицијата, иако надзорот над полициската работа е дополнително подобрен, особено со зголемувањето на овластувањата на јавниот обвинител во истражната фаза. Одлуките на Европскиот суд за човекови права не се спроведени.

Пристапот до правдата остана ограничен со оглед дека не е донесен закон за правна помош. Скратено е времетраењето на судските случаи: основните судови решиле 39% од случаите во рок од три месеци и уште 45% во рок од една година. Второстепените комисии на Владата, кои решаваат за жалби против одлуките на органите на управата, како и во претходните години најмалку ги следеа насоките од Народниот правобранител.

Постигнат е одреден напредок со **затворскиот систем**. Преземени се одредени чекори во однос на долгорочно планирање. Владата за 2009 година донесе акциски план за изградба, обновување и одржување на затворите. Работите на обновувањето за одделот за хронично болни и притворени лица со пречки во развојот во затворот Идризово се финализирани и завршено е новото крило за притвор во скопскиот затвор. Системот на поштенско сандаче на Народниот правобранител поставен во затворите се покажа ефикасен. При именувањето директори на затвори се водеше сметка за критериумите засновани на заслуги.

Сепак, потребни се дополнителни напори за решавање на очајната состојба на некои затвори, особено Идризово каде што постојат нечовечки и понижувачки услови. Преполнетоста останува голем проблем. Системот за здравствена заштита во затворите е несоодветен. Во 2008 година имаше единаесет смртни случаи во затворите, вклучувајќи четири самоубиства, споредено со осум и две соодветно во 2007 година. Комитетот за спречување тортура на Советот на Европа постојано покажува загриженост за деградирачкото однесување кон затворениците и за лошите услови во затворите.

Не се применуваат ефикасни механизми за спречување и борба против корупцијата меѓу затворскиот кадар. Постои политичка вмешаност во именувањата за некои раководни позиции во затворите, што ги попречува континуитетот и одржливоста на стратегиското планирање. Затворскиот кадар не е систематски обучуван. Однесувањето кон затворениците од ранливите групи не е задоволително. Постапките за справување со тврдењата за деградирачко однесување на затворениците сè уште не се ефикасни. Постигнат е мал напредок во подобрувањето на животните услови во Казнено-поправниот дом во Тетово (од 2001 година лоциран во скопскиот затвор). Малолетните затвореници и натаму се мешаат со возрасните затвореници. Малолетните затвореници имаат слаб пристап до стручна обука. Условите во ќелиите за притвор во многу полициски станици и натаму се под стандардите.

Сè уште не е одговорено на препораката на Европскиот парламент за следење на случајот на наводен вонсудски притвор на Калед ел Масри.

Во однос на **слободата на изразување**, севкупната ситуација е задоволителна. Меѓутоа, државниот радиодифузер сè уште нема финансиска самостојност со оглед дека стапката на наплата на претплатата е блиску до нула. Законот за радиодифузна

дејност сè уште овозможува да се прогласи стечај или ликвидација на јавниот радиодифузен сервис во секое време. Сопственоста на печатените медиуми сè уште во значителна мера е концентрирана и е нетранспарентна. Политичката вмешаност во медиумите претставува извор на загриженост со оглед дека води кон самоцензура и ја ограничува слободата на изразување.

(Види и Поглавје 10 – Информатичко општество и медиуми).

Во однос на **слободата на собирање и здружување**, севкупната ситуација е задоволителна. Меѓутоа, имаше два случаја кога насилно беа попречени мирни и законски организирани јавни настани. Едниот беше студентски протест во Скопје против планот на Владата за изградба на црква на главниот плоштад, а другиот дебата во Струга организирана од граѓанска група.

Вклученоста на **организациите на граѓанското општество** во креирањето на политиките и во изработката на законите постигна умерен напредок. Владата воведо механизми за консултирање на организациите од граѓанското општество. Со промените во Деловникот за работа на Владата се утврдува дека треба да се овозможи пристап до нацрт-законите на веб-страницата на односите министерства заради јавни консултации и дека граѓанското општество може да учествува во работните групи за изработка на законите. Со нова владина одлука се подобрени постапките за избор и критериумите за оценување за јавното финансирање на организациите од граѓанското општество. Воведена е матрица за оценување, односно систем на бодување, како и обврска да се информираат сите пријавени за резултатите.

Меѓутоа, напредокот во однос на спроведувањето на стратегијата и на акцискиот план на Владата за соработка со организациите на граѓанското општество е забавен. Спроведувањето на Законот за спонзорство и донации постигна бавен напредок поради сложените административни барања и недостигот од јавна свест. Организациите на граѓанското општество остануваат мошне зависни од странско финансирање. Недостигот од доволно финансиски средства и натаму претставува сериозно ограничување. Владата само делумно ги почитувала постојните механизми за консултирање и, главно, не се ангажирала во значаен дијалог со граѓанското општество. Поголемиот дел од нацрт-законите и од обрасците за процена на регулаторното влијание не ѝ биле достапни на општата јавност за преглед. Не постои систематски и транспарентен механизам за консултации со граѓанското општество за националните развојни политиките, законите, програмите или за други стратешки документи.

Во однос на **слободата на вероисповед**, започна спроведувањето на Законот за правната положба на црквите, верските заедници и религиозните групи од 2008 година. Меѓутоа, неколку верски заедници и групи, вклучувајќи ја и Бекташи, сè уште немаат регулиран статус. Уставниот суд ги поништи одредбите за верско образование од Законот за основно образование, сметајќи дека се спротивни на принципите на одделувањето на црквата од државата. Според Судот, Уставот го гарантира правото на практикување на религија, но државата не треба да влијае на граѓаните во однос на тоа дали и како да практикуваат религија.

Севкупно, преземени се одредени чекори за зајакнување на граѓанските и на политичките права, особено за справување со тврдењата за деградирачко однесување од страна на полицијата. Меѓутоа, потребни се натамошни значителни напори, особено во однос на затворскиот систем и на транспарентноста и независноста на медиумите. Во оваа област земјата постигнала умерен напредок.

Во однос на **правата на жените**, направени се напори за справување со проблемот на семејно насилство. Воспоставено е национално тело што ќе го координира спроведувањето на Националната стратегија за семејно насилство (2008/2011). Спроведувањето на стратегијата е почнато, но некои министерства покажуваат слаб интерес за истата. Постигнат е напредок за подобро координирање на борбата против трговија со луѓе на национално ниво. Координацијата останува слаба на локално ниво.

Учеството на жените во политичкиот живот е ограничено. Ниту една жена не е избрана за едно од 85 слободни места за градоначалник на неодамнешните локални избори, во споредба со три на претходните избори.

Недостига стратешки пристап кон еднакви можности. Постигнат е мал напредок во однос на спроведувањето на Законот за еднакви можности на мажите и жените, иако во 2009 година првпат беа распределени конкретни средства за работата на Секторот за еднакви можности. На локално ниво се именувани 71 координатор, како и 13 координатори во министерствата. Повеќето немаат искуство во оваа област и не се запознати со политиката на еднакви можности. Наспроти барањето од Законот, сè уште не е именуван медијатор за решавање на жалбите за нееднаков третман. На Националниот акциски план за родова рамноправност му недостига сообразност. *(Види Поглавје 19 – Социјална политика и вработување)*

За Националниот акциски план за жените Ромки не се добиени наменски средства за 2008 година. Како и во случајот со Законот за еднакви можности, реализирањето на работните планови во голема мера зависи од надворешните придонеси. Секторот за еднакви можности нема соодветен капацитет за исполнување на својата обврска за надгледување на министерствата и на својата меѓуресорна улога за координирање на родовите прашања. Практиката на семејно гласање, заедно со други дискриминаторски обичаи, традиции и стереотипи, сè уште е широко распространета и ги поткопува основните права на жените. Малку е направено за решавање на прашањата за правата на жените во руралните области. Не се посветува доволно внимание за здравјето на жените, дискриминацијата на работното место и на сексуалното малтретирање. Жените и девојките Ромки сè уште се предмет на расна и родова дискриминација.

Во однос на **правата на децата** донесен е акциски план за спречување и борба против сексуалното злоупотребување на деца и против педофилија за периодот 2009/2012 година. Зголемено е присуството на учениците во основните и средните училишта, придружено со зголемено инвестирање; 94% од учениците од основните училишта го продолжуваат образованието во средно училиште. Меѓутоа, постојат одредени несразмерности, кои влијаат на децата од ранливите групи. Кај децата Роми има најниска стапка на писменост и сè уште имаат мошне ниска стапка на запишување, присуство и завршување на основното (61%) и на средното образование (17% според понова студија направена во 2008 година). Конвенцијата на Советот на Европа за заштита на деца од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба не е ратификувана. Не се спроведуваат реформи во согласност со меѓународните инструменти, како што е Конвенцијата на ОН за правата на детето. Спроведувањето на Акцискиот план за заштита на правата на децата за периодот 2006/2015 година и натаму е бавно.

Бројот на пријавени случаи на физичка и сексуална злоупотреба на деца и на

педофилија е зголемен. Бројот на околу 1.000 деца препуштени на улица не е намален, при што 95% од нив се Роми. Децата со посебни потреби се наоѓаат во мошне неповолна состојба: не постојат соодветни социјални служби и овие деца не се интегрирани во формалното образование и во редовните рекреативни програми. Слабиот физички пристап, исто така, сериозно го ограничува нивното интегрирање во општеството. Малолетничката деликвенција останува на мошне високо ниво, особено меѓу Ромите. Постигнат е одреден напредок во однос на спроведувањето и следењето на Акцискиот план за малолетничка правда. Меѓутоа, средствата распределени за овој акциски план сè уште не се доволни. Законот за малолетничка правда, што беше донесен во јули 2007 година, влезе во сила во јуни 2009 година. Со Законот се воспоставува институционална рамка за систем на малолетничка правда базиран на современи принципи. Меѓутоа, потребни се натамошни напори за спречување малолетничка деликвенција и за зголемување на капацитетите на агенциите за спроведување на законот за справување со малолетниците.

Во однос на **социјално ранливите лица и лица со посебни потреби** во тек се реформи во согласност со приоритетните цели утврдени во Националната стратегија за деинституционализација во системот на социјална заштита за 2008/2018 година. Процесот на деинституционализација бавно се зајакнува и се обезбедуваат финансиски средства, иако тие и натаму не се соодветни. Иницирано е обезбедување услуги преку неинституционални форми на социјална заштита, како што се дневни центри, мали заеднички домови и поддршка за семејствата, кои прифаќаат лица со посебни потреби. Воспоставени се првите партнерства во обезбедувањето социјална заштита меѓу националните и локалните власти, граѓанското општество и приватниот сектор. Меѓутоа, екипирањето и средствата за лекување на пациенти во локалните здравствени институции не се подобрени. Не е постапено по тврдењата за деградирачко однесување кон пациенти во психијатриската болница во Демир Капија, пријавени во 2008 година. Општините немаат доволно административен капацитет за исполнување на обврските од социјалната политика, што им се пренесени како дел од втората фаза на децентрализацијата. Општо, општествената интеграција на лицата со посебни потреби не е подобрена; нивниот пристап до образованието, вработувањето и јавните услуги останува ограничен. Свкупно, не се иницирани долгорочни политики за социјална вклученост на општествено ранливите лица, вклучувајќи и лица со посебни потреби, и недостига учество од соодветните заинтересирани страни.

Постигнат е мал напредок во областа на **работничките права и синдикатите**. Номинирани се членовите на Заедничкиот консултативен комитет при Економско-социјалниот комитет на Европската унија. Првиот состанок на Заедничкиот консултативен комитет беше одржан на 25 септември. Критериумите за членство во Економско-социјалниот комитет не се разјаснети и тој сè уште не ја исполнува својата улога. Трипартитниот, бипартитниот и социјалниот дијалог остануваат многу слаби. Капацитетот на социјалните партнери и натаму е слаб. Останува потребата за воспоставување сеопфатен социјален дијалог.

Мал напредок е постигнат во областа на **политиката на антидискриминација**. Сè уште не постојат механизми за идентификување, прогонување и казнување на сите форми на дискриминација од страна на државните и недржавните органи против поединци или групи. Потребно е да се донесе рамковен закон за борба против дискриминацијата. И натаму постои дискриминација врз основа на пол, етничко потекло, попреченост и сексуална определба. Малцинствата, ромската заедница и лицата со посебни потреби, особено децата, најмногу страдаат од дискриминацијата во различни области на економскиот, општествениот и културниот живот. Ниту Уставот ниту, пак, постојното законодавство не ја идентификува сексуалната

определба како основа за дискриминација. Хомосексуалните лица од обата пола, бисексуалците и транссексуалците (ЛГБТ) не се заштитени од директна и од индиректна дискриминација и се јавно осудувани, особено во руралните области.

Во однос на **правата на сопственост**, сè уште не е завршен процесот на враќање на имотот конфискуван во времето на Социјалистичка Федеративна Република Југославија. Со правилникот за внатрешна организација на Катастарот воведена е нова структура. Зајакнат е административниот капацитет со помош на одредена обука. Меѓутоа, бавен е напредокот во справувањето со барањата за враќање на имот. Постапките за имотни спорови се одложуваат над правните рокови, и во некои случаи одлуката за барањето и жалбата против неа се решаваат од исти луѓе. Исто така, не е постигнат напредок во однос на враќањето на имотот на верските заедници.

Севкупно, преземени се чекори за зајакнување на социјалните и економските права. Меѓутоа, потребни се натамошни значителни напори, особено во однос на правата на децата и политиката на антидискриминација. Семејното насилство и натаму е причина за загриженост. Потребно е да се зајакне заштитата на жените од сите форми на насилство. Сè уште недостига посветеност за соодветни политики за социјална вклученост и дијалог со заинтересираните страни. Земјата делумно ги исполнува своите цели во оваа област.

Права на малцинствата, културни права и заштита на малцинствата

На полето на **културните права** е постигнат одреден напредок во однос на спроведувањето на Законот за употреба на јазиците што ги зборуваат најмалку 20% од граѓаните. Како што е предвидено со Законот, некои претседавачи на собраниските комисии почнаа да го користат албанскиот јазик. Постигнат е мал напредок во однос на користењето на јазиците на помалите етнички заедници. Постои недостиг од средства за учење на нивниот мајчин јазик.

Во однос на **малцинствата**, меѓуетничките тензии, главно, беа на ниско ниво. Одвреме-навреме се интензивираа, особено во училиштата. Охридскиот Рамковен договор останува клучна гаранција на правата на припадниците на заедниците кои не се во мнозинство¹ во земјата.

Потребно е да се зајакне капацитетот на Секретаријатот за спроведување на Охридскиот рамковен договор, со цел тој ефикасно да може да го координира спроведувањето на политиките, како што се правичната застапеност и одредбите од Законот за јазиците. Исто така, тој треба да дава поредовни и посеопфатни информации за напредокот во спроведувањето.

Како што е предвидено со Законот за унапредување и заштита на правата на помалите заедници, кои претставуваат помалку од 20% од населението, воспоставена е специјализирана агенција за заштита на правата на овие малцинства како независен орган на државната управа. Цел на агенцијата е да дејствува како советодавно тело на Владата за малцински прашања. Веќе се именувани двајца директори, еден по друг, но агенцијата сè уште не функционира поради немање соодветен кадар и буџет.

¹ Албанска, бошњачка, ромска, српска, турска и влашка.

Комисии за односи меѓу заедниците се формирани во повеќето општини каде што тие се задолжителни со закон, како и во 14 други општини со бројно малцинско население. Меѓутоа, изборот на членовите често не беше транспарентен и ефикасноста на овие комисии е ограничена со слабиот оперативен капацитет, нејасните надлежности и слабиот статус. Јавноста во голема мера не е свесна за својата улога и општинските совети често ги занемаруваат нејзините препораки. Во неколку општини составот на комисиите не ја одразува етничката структура на локалното население.

Преземени се првични чекори за зајакнување на соработката меѓу собраниската Комисија за односи меѓу заедниците и општинските комисии за односи меѓу заедниците.

Постигнат е одреден напредок во однос на спроведувањето на Стратегијата за правична застапеност на етничките заедници во јавниот сектор. Законот за државни службеници утврдува обврска за јавните тела да се усогласат со своите годишни цели за вработување на припадници на заедниците кои не се во мнозинство. Бројот на државните службеници од етничките заедници кои не се во мнозинство до септември 2009 година е зголемен на 26% на централно ниво. Меѓутоа, целите за вработување припадници на заедниците кои не се во мнозинство во јавната администрација сè уште не се исполнети; регулаторната рамка не предвидува никакви санкции. Турската и ромската етничка заедница сè уште имаат особено ниска застапеност. Сè уште не е воспоставен единствен систем за собирање податоци за целиот јавен сектор.

Не се врши стратешко планирање на човековите ресурси за да се обезбеди постепено исполнување на целите за вработување на припадници на заедниците кои не се во мнозинство. Заради исполнување на овие цели, вработени се голем број државни службеници од заедниците кои не се во мнозинство, без оглед на потребите на органите на државната управа и тие не ги исполнија потребните критериуми. На некои не им биле обезбедени канцеларии или опрема.

Во средните училишта во општина Струга, каде што по судирите меѓу учениците од различни етнички заедници беа воведени етнички смени, на почетокот на учебната 2009/2010 година делумно беше обновено мешаното етничко образование.

Сепак, во неколку други општини сè уште има одделни етнички смени. Ова создава загриженост за долгорочната штета на меѓуетничките односи. Целосно треба да се земат предвид препораките на Високиот комесар за национални малцинства на ОБСЕ, чија цел е поддршка на интеграцијата на етничките заедници преку образование.

Властите презедоа практични мерки за решавање на прашањето на социјалната вклученост на Ромите, но досега со ограничени резултати. Меѓу 3.000 и 5.000 Роми, етнички Албанци и етнички Турци сè уште немаат лични исправи, како што се изводи од матичната книга на родените и картони за здравствено осигурување или за вработување, коишто се неопходни за социјално осигурување, здравствената заштита и други социјални услуги.

Не е постигнат широк консензус за спроведување на одлуката на Уставниот суд за поништување на некои одредби од Законот за употреба на знамињата на заедниците.

Во јули 2009 година во земјата имаше околу 1.700 бегалци/баратели на азил, од кои

поголем дел беа Роми од Косово²; 25 беа признати бегалци, 1.093 беа под хуманитарна заштита и, со одлука на Министерството за внатрешни работи, тие се префрлаат под супсидијарна заштита, 93 беа баратели на азил и 481 беа од малцинствата од Косово чии барања за азил биле одбиени или чиј статус за хуманитарна заштита е прекинат со конечна одлука. Во 2008 година бројот на лицата кои добиле признаен статус на бегалец достигна 36. Новиот Закон за азил и привремена заштита ги приближи уште повеќе националните стандарди до европските. Владината комисија до која се доставуваат жалбите од првостепените одлуки во однос на бегалскиот статус е укината и Управниот суд е последна инстанца за статусот на бегалците. Сепак, постојат недостатоци во неговите постапки за одлучување по жалби, особено во однос на одлуките за прекинување на статусот на привремена заштита за лица од Косово и на периодот за кој им се дава престој на лица под супсидијарна заштита.

Бројот на регистрираните **внатрешно раселени лица (ВРЛ)** е намален од 778 во 2007 година на 736 во 2008 година.

Во однос на **Ромите** може да се забележи мал напредок. Четирите акциски планови во рамките на Декадата за вклучување на Ромите 2005-2015 година неодамна беа ревидирани и продолжија бавно да се спроведуваат. Беа распределени државни средства за спроведување на акциските планови. Спроведувањето на стратегијата за Ромите и на Декадата за вклучување на Ромите 2005-2015 година е ставено под одговорност на ново одделение во рамките на Министерството за труд и социјална политика и е координирано од министер без ресор од ромската заедница. Органите на државната управа иницираа неколку проекти поврзани со приоритетните области од стратегијата за Ромите.

Меѓутоа, заложбите од страна на ресорните министерства и општини сè уште не задоволуваат. Меѓуресорната работна група за спроведување на стратегијата за Ромите не функционираше во поголем дел од периодот опфатен со извештајот. Недостигаа соодветни финансиски средства за спроведување на акциските планови. Административниот капацитет на кабинетот на министерот од ромската заедница без ресор и на одделението за спроведување на стратегијата за Ромите и на Декадата за вклучување на Ромите 2005-2015 треба значително да се зајакне. Застапеноста на Ромите во повеќе области од јавниот живот, на локално и на национално ниво, останува ниска.

Ромите и натаму се најобесправената етничка група. Невработеноста меѓу Ромите сè уште е на највисоко ниво (дури 73% во споредба со околу 30% кај општото население). Ромите и натаму имаат најниски доходи (околу 63% живеат под линијата на сиромаштијата) и највисока стапка на смртност. Се проценува дека две третини ромски домаќинства живеат под линијата на сиромаштијата. Бројот на децата Роми кои одат на училиште сè уште е мал и стапката на напуштање на училиштето е висока. Сè уште се практикува сегрегација на учениците Роми. Продолжува практиката на испраќање деца Роми со тешкотии при учењето во специјални институции за лица со посебни потреби. Бројот на деца Роми препуштени на улицата сè повеќе се зголемува. Преку официјалните канали не е известно за полициско насилство или за постапување против Ромите. Наводно, Ромите несразмерно се подложени на полициска злоупотреба, но се колебаат да поднесуваат жалби. Нема

² Според УНСЦР 1244/99

никакви незбирни податоци за Ромите.

Севкупно, постои одреден напредок во однос на културните и малцинските права. Постои и одреден напредок во однос на правичната застапеност и Владата презеде првични чекори за решавање на прашањето на спроведувањето на Законот за јазиците, како и за поттикнување на меѓуетничката интеграција во образовниот систем. Сепак, интеграцијата на етничките заедници останува ограничена. Ефикасното спроведување на Охридскиот рамковен договор треба да се задржи, во дух на консензус. Потребно е потемелно да се решаваат прашањата што ги засегаат помалите етнички заедници. Во однос на Ромите може да се забележи мал напредок. Тие и натаму се соочуваат со тешки животни услови и дискриминација, особено во однос на пристапот до лични документи, образование, социјална и здравствена заштита, вработување и соодветно домување.

(Види и Поглавје 23 – Правосудство и фундаментални права)

4. СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗМАТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

Во овој дел се разгледува способноста на Република Македонија за преземање на обврските од членството, односно *acquis*, како што е изразено преку договорите, секундарното законодавство и политиките на Унијата. Исто така се анализира административниот капацитет на Република Македонија да го спроведе *acquis*. Анализата е структурирана во согласност со листата од 33 поглавја од *acquis*. Во секој сектор, процената на Комисијата го покрива постигнатиот напредок во текот на периодот за кој се известува и се сумира севкупното ниво на подготвеност на земјата.

4.19. Поглавје 19: Социјална политика и вработување

Постигнат е мал напредок во областа на **трудовото право**. Националното законодавство за труд е ревидирано со цел да се транспонира *acquis*, но истото сè уште не е ефективно усогласено со сите барања на ЕУ. Соработката меѓу релевантните институции не е подобрена. Административниот капацитет останува недоволен за да се обезбеди соодветна примена и спроведување на трудовото право. Подготовките во оваа област се скромно напреднати.

Може да се забележи мал напредок во областа на **здравјето и безбедноста при работа**. Законот за здравје и безбедност при работа од 2007 година не се применува во целост. Сè уште не е формиран Националниот совет за безбедност и здравје при работа предвиден со законот. Административниот капацитет на Државниот инспекторат за труд останува недоволен за обезбедување на соодветна примена и спроведување на законските одредби. Бројот од 35 инспектори останува недоволен, а работните простории се несоодветни. Сепак, трудовиот инспекторат спроведе повеќе инспекции отколку во претходниот период на известување. Отсутвуваат усогласени критериуми и методи за евидентирање на податоците за несреќи при работа. Усогласувањето со *acquis* во областа на здравјето и безбедноста при работа бележи скроман напредок.

Има мал напредок во областа на **социјалниот дијалог**. Сè уште недостасува функционален и репрезентативен социјален дијалог. Нема промени во членството на Економско-социјалниот совет (ЕСС), со што се ослабува неговата позиција и улога. Владата организираше значителен број на консултации со социјалните партнери коишто во моментот не се членови на ЕСС. Отсуството на транспарентност во однос на критериумите за застапеност, исто така, претставува пречка во бипартитниот

дијалог. Синдикатите и асоцијациите на работодавачи сè уште имаат ограничен капацитет за да придонесат во развивањето, спроведувањето и оценувањето на политиката за вработување и социјалната политика. Конечно се номинирани членовите на Заедничкиот консултативен комитет со Економско-социјалниот комитет на ЕУ. Подготовките во оваа област остануваат во почетна фаза.

Постигнат е одреден напредок во областа на **политиката за вработување**. Беше усвоен Националниот акционен план за вработување за 2009/2010 година. Со него се утврдуваат активни мерки за пазарот на труд и доживотно учење. Владата донесе и национален оперативен план за 2009 година за активни програми и мерки што треба да ги спроведе Агенцијата за вработување. Успешното спроведување на овој план е одлучувачко во контекстот на финансиската и социјалната криза. Првите знаци на влијанијата од финансиската криза беа забележани кон крајот на 2008 година, кога се намали порастот на вработувањето. Учеството на пазарот на трудот останува многу ниско, а стапката на невработеност од 32,7 % (350.000) регистрирани невработени во првиот квартал на 2009 година многу висока (*видете Економски критериуми*).

Административниот капацитет на Агенцијата за вработување е зајакнат. Кадарот беше обучен и беше обезбедено доволно количество на информатичка опрема. Буџетот доделен за оперативниот план за 2009 година беше двојно поголем во споредба со 2008 година. Сепак, доделените средства сè уште се недоволни за да се покријат сите утврдени потреби.

Законот за здравствено осигурување беше изменет во мај 2009 година со цел да се обезбеди социјално осигурување достапно за сите граѓани. Овие законски измени се очекува да доведат и до пренесување на надлежноста од Агенцијата за вработување на Фондот за здравствено осигурување, така што Агенцијата ќе може да се концентрира на своите основни задачи. Се чини дека вработувањето во сивата економија не се намалува. Спроведувањето на Законот за образование на возрасни е одложено, а сè уште недостасува план за стручно образование и обука што соодветно би ги одразил условите на пазарот на трудот. Непропорционален дел од буџетот за политиката за вработување е наменет за пасивни мерки. Работата на Агенцијата за вработување сè уште премногу се фокусира на администрирање на невработеноста и здравственото осигурување на регистрираните невработени лица. Општо земено, достапните финансиски и човечки ресурси не соодветствуваат со амбициозните стратегии и планови за вработување. Подготовките во оваа област сè уште се во почетна фаза.

Постигнат е добар напредок во подготовките за учество во **Европскиот социјален фонд**. Дефинирани се институционалните аспекти за спроведување на компонентата IV на ИПА, по доставувањето на пакетот за акредитација до Комисијата во март 2009 година. Административниот капацитет на Министерството за труд и социјална политика беше зајакнат. Капацитетот на Министерството за образование и наука останува недоволен. Комисијата усвои одлука за пренесување на овластувањата за управување за компонентата IV на ИПА. Подготовките во оваа област се соодветни.

Постигнат е ограничен напредок во областа на **социјалната вклученост**. Во согласност со националната стратегија на Владата за деинституционализација на социјалната заштита, беа отворени два мали општински дома во кои се сместени вкупно девет лица со инвалидитет. Воведувањето на задолжително образование за децата до 18-годишна возраст се смета дека придонесува за намалување на социјалната исклученост. Беа преземни чекори за намалување на високата стапка на откажување во почетните години на образованието. Со проектот што го спроведе Министерството за труд и социјална политика беа оспособени 243 ромски деца на возраст од 4 и 5 години за вклучување во предучилишното образование. Но, голем

број ромски деца, девојчиња од селски средини и деца со инвалидитет сè уште не го завршуваат образованието. Политичките мерки за подобрување на пристапот до пазарот на трудот за ранливите групи, вклучувајќи ги хендикепираните лица, сè уште се недоволни. Статистичките податоци и анализите на сиромаштијата и понатаму се недоволни. Административниот капацитет на полето на социјалната вклученост не е подобрен. Истиот е особено несоодветен во општините кои презедоа поголема одговорност за политиките за социјална вклученост во втората фаза на децентрализацијата. Координацијата меѓу институциите што се вклучени во спроведувањето на политиките за социјална вклученост останува несоодветна. Учеството на сите засегнати субјекти во развивањето на долгорочни политики за социјална вклученост отсуствува. Преземени се сосема малку чекори за превенција на социјалната исклученост воопшто. Подготовките во оваа област се во почетна фаза.

Може да се забележи одреден напредок на полето на **социјалната заштита**. Во мај 2009 година беше усвоен закон со којшто се проширува опфатот на здравственото осигурување, а во септември 2009 година беше усвоен нов Закон за социјална заштита. Исто така, се подготвува национална стратегија за развој на социјалната заштита. Но, административниот капацитет сè уште е недоволен за да се изгради одржлив и рамномерен систем на социјална заштита. Подготовките во оваа област се скромно напреднати.

Постигнат е мал напредок во областа на **антидискриминацијата**. Потпишана е Конвенцијата на ОН за правата на лицата со хендикеп, но не е ратификувана. Рамковниот Закон за недискриминација сè уште не е донесен, а постојните законски одредби не се целосно усогласени со *acquis*. Административниот капацитет во оваа област останува недоволен. Механизмите за мониторинг што се бараат со *acquis* сè уште не се воспоставени. Сè уште нема достапност на статистика за директни и индиректни форми на дискриминација. Сè уште постои дискриминацијата базирана на родовата припадност, етничкото потекло, религијата, инвалидноста и сексуалната ориентација. Етничките малцинства, особено ромската заедница, страдаат од дискриминација во различни сфери на економскиот, социјалниот и културниот живот. Состојбата на лицата со хендикеп не е подобрена. Започнати се подготовките во оваа област.

Може да се забележи одреден напредок во областа на **еднаквите можности**. Беше спроведена обука за државни службеници за свеста за прашањата поврзани со еднаквите можности. Административниот капацитет на одделението за еднакви можности при Министерството за труд и социјална политика беше зајакнат и беше разграничен нивниот мандат за координирање на родовите прашања со релевантните органи. Но, постигнат е само ограничен напредок во насока на спроведувањето на Законот за еднакви можности. Исто така, капацитетот на одделението за еднакви можности останува недоволен за извршување на неговата улога, како и административниот капацитет за унапредување на човековите права на жените во руралните области. Поддршката на активностите и иницијативите насочени кон борбата против дискриминирачките навики и традиции и стереотипите останува недоволна. Учеството на жените во одлучувањето на национално и локално ниво е мало. Уделот на жените во работната сила останува мошне ниско. Подготовките во оваа област се во тек.

Заклучок

Постигнат е ограничен напредок во областа на социјалната политика и вработувањето, сè уште отсуствува ефективен и репрезентативен социјален дијалог. Мерките што се преземаат за подобрување на пристапот на пазарот на трудот за

ранливите групи, вклучувајќи ги лицата со хендикеп, остануваат недоволни. Административниот капацитет се зајакнува бавно, но останува недоволен за соодветно спроведување на донесените законски прописи и политики.

4.23. Поглавје 23: Правосудство и фундаментални права

Постигнат е одреден напредок во областа на правосудството.

Судскиот совет и Советот на јавни обвинители се стремат да обезбедат *независност* на судството. До средината на јули, Судскиот совет ја заврши првата процена на работењето на актуелните судии и утврди дека најголем дел од нив се на висина на стандардите.

Советот на јавни обвинители презеде целосна одговорност за назначување на новите јавни обвинители и продолжување на мандатот на обвинителите назначени во 2003 година за период од шест години, којшто се ближеше кон истекување. Од октомври 2008 година, избрани се вкупно 38 нови судии, како и 4 нови претседатели на судови и 21 нов јавен обвинител, а мандатот на 159 јавни обвинители беше продолжен. Последните назначувања од двата совета ги вклучуваат и дипломираните од првата генерација на Академијата за обука на судии и јавни обвинители.

Судскиот совет продолжи со борбата против корупцијата и обезбедувањето *непристрасност*, разрешувајќи 12 судии за злоупотреба на службената должност. Но, одредени документирани неправилности во врска со понови судски процеси покренаа прашања околу независноста и непристрасноста на делови на судството.

Што се однесува на *професионализмот и компетентноста*, дипломираа првите 27 студенти на Академијата за обука на судии и јавни обвинители (АОСЈО). Академијата обезбеди континуирана обука, со над 200 настани. До јули, Судскиот совет и Советот на јавни обвинители назначи 23 од дипломираните на Академијата.

Направени се напори за подобрување на *ефикасноста* на судството. Буџетот на јавното обвинителство беше повторно зголемен на 4,5 милиони евра. Буџетот на судовите беше зголемен за 8% и покрај тешката економска состојба. Делот на буџетот на АОСЈО финансиран од странски донатори се намали на 16,5% благодарение на зголеменото финансирање од државниот буџет. Зголемувањето на буџетот беше искористено за вработување на дополнителен кадар и набавка на нова опрема. Претседателот на Судскиот совет го презеде претседавањето со Судскиот буџетски совет, а се применува и нов метод на користење на судскиот буџет.

Советот на судската служба беше формиран со цел да се спроведе Законот за судска служба од 2008 година и да се подобри управувањето со човечките ресурси. Бројот на вработени во судската служба се зголеми, а 82% од нив добија покачување на платата во износ од 20%. Во функција е центарот за ИТ со којшто се поврзуваат сите судски институции и се овозможува редовна размена на информации помеѓу нив, како и со јавноста. Службите за ИТ во судовите вработија 38 експерти. Сите судови имаат функционални веб-страници, а некои веќе почнаа да ги објавуваат нивните решенија. Во 2009 година, со државни средства беа набавени персонални компјутери за судовите и за јавното обвинителство. Системот за автоматско управување со судските предмети (САУСП) е инсталиран во сите судови. Во 14 основни судови, сите тековни предмети се префрлени во овој систем, што овозможува автоматско генерирање на сигурна статистика за судовите.

Во 2008 година, судовите примиле 12,3% помалку предмети отколку во 2007 година. Јавното обвинителство примило 5% повеќе предмети отколку во 2007 година. Од 27

основни судови, 26 успеале да го намалат комбинираниот број на заостанати случаи за 16%. Бројот на решени предмети во период од шест месеци, исто така, бележи одредено зголемување. Во првиот квартал на 2009 година, прекршочните комисији решиле 68,3% од новите предмети.

Со оглед на тоа што беа основани минатата година, Апелациониот суд од Гостивар реши над 4.500 предмети, а Управниот суд реши над 7.000 предмети. Започна првичната анализа на клучните аспекти на нивното работење. Новото Вишо јавно обвинителство во Гостивар, кое сега го сочинуваат пет јавни обвинители, вклучувајќи го и раководителот на обвинителството, започна со обработување предмети.

Сепак, отсуството на систем за управување со човечки ресурси го забави вработувањето на дипломираните од АОСЈО во правосудството. Основниот суд Скопје 2, кој е суд со најголем број предмети, како и четирите апелациони судови, заедно со Управниот суд, Апелациониот суд од Гостивар и најголем дел од јавните обвинителства имаат потреба од понатамошно зајакнување за да ги изградат своите капацитети. Одреден број судови и понатаму се соочуваат со буџетски рестрикции. Примената на Законот за медијација од 2006 година забележа ограничено влијание, со 77 мерки преземени досега. Целосната примена на Законот за јавно обвинителство од 2007 година, бара паралелни измени во Законот за кривична постапка за да се овозможи обвинителите во целост да ја координираат истражната фаза.

Севкупно, постигнат е одреден напредок во спроведувањето на стратегијата за судска реформа од 2004 година, што претставува клучен приоритет на Партнерството за пристапување. Дополнителен напредок беше постигнат во насока на обезбедување независност на судството, иако се потребни континуирани заложби. Новите вработени и новата информатичка опрема помогнаа до одреден степен судството да стане поефикасно. Но, одреден број на судови и понатаму се соочуваат со буџетски рестрикции. Евиденцијата на спроведувањето на законодавството за судскиот систем и постапките се воспоставува постапно.

(Види и 2.1. Демократија и владеење на правото)

Може да се забележи добар напредок во областа на **антикорупциската политика**. Изборниот законик беше изменет со цел да се разјаснат правилата за финансирање на изборните кампањи, транспарентноста на средствата за избори, вклучително и за изборните реклами и регистрирањето на донации. Законот за управување со конфискуван имот, имотна корист и одземени предмети во кривични и прекршочни постапки влезе во сила.

Измените на Законот за финансирање на политичките партии беа донесени во јули. Со нив се зголемува транспарентноста на донациите, обврските за известување на политичките партии стануваат построги и се воведуваат построги санкции.

Беа донесени измените на Кривичниот законик, вклучително и нови одредби за проширено конфискација на приноси од казниво дело, незаконско богатење и кривична одговорност на правните лица за влијание во тргувањето.

Беа донесени измени на Законот за судир на интереси. Измените воведуваат нова дефиниција на опсегот на законот, експлицитно вклучувајќи ги државните службеници; зајакнување на овластувањата на Државната комисија за спречување на корупција (ДКСК) за контрола и спречување на судир на интереси; се воведува обврска за службените лица да достават изјава за судир на интереси и се предвидуваат прекршочни санкции за непочитување на законот.

Надзорните органи, Управата за јавни приходи и Државниот завод за ревизија имаат важна улога во обезбедувањето на целосна примена.

Единицата специјализирана за предмети на организиран криминал и корупција, во рамките на Општото јавно обвинителство, стана Основно јавно обвинителство.

Имаше дополнителни обвиненија и осуди во предмети од висок профил. Реформите во здравствениот систем почнаа да даваат резултати во справување со малите случаи на корупција, а се преземаат чекори за постапување во големите случаи на корупција во болниците.

Базите на податоци на Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК) и Управата за јавни приходи (УЈП) беа меѓусебно поврзани. Ова овозможува поточна евиденција на анкетни листови за имотна состојба што треба да се пополнат. Во 2008 година, ДКСК покрена 45 прекршочни постапки за недоставување на анкетни листови за имотна состојба. Во еден од овие случаи беше изречена парична казна, во други два случаја обвиненијата беа отфрлени, а останатите се во постапка. УЈП започна 48 постапки во 2008 година за проверка на потеклото на пријавениот имот. Во девет случаи беше донесено решение. Четири од овие случаи беа затворени со оданочување на неоправданиот приход со 70%, а во два случаи беа поднесени кривични пријави. Царинската управа презеде одговорност за регистрирање и чување на податоците од анкетни листови на царинските службеници. Случаите што покренуваат основано сомнение за потеклото на средствата се упатуваат до УЈП.

Следењето на комуникациите, ефективна алатка за откривање и истражување на случаи на корупција, беше воведена во 2009 година и почнува да се користи.

ДКСК почна да го спроведува акцискиот план за судир на интереси. Беа подготвени упатства со цел да им се помогне на службените лица и на широката јавност да препознаат потенцијален судир на интереси. Беше организирана обука за судии и обвинители за содржината на упатствата. Од 2008 година, покренати се 73 случаи на судир на интереси, а 43 беа затворени. Во 11 од нив, беше утврден судир на интереси. Исто така, започна обука за замрзнување и конфискација на приноси од казниво дело и за кривичната одговорност на правни лица.

ДКСК усвои стратешки план за односи со јавноста, во којшто се опишани активностите што треба да се преземат за да се подобри комуникацијата со јавноста и медиумите, вклучувајќи и назначување на портпарол. ДКСК презеде чекори за зголемување на соработката со другите органи.

Соработката меѓу органите за спроведување на законот беше дополнително зајакната. Уште три институции (Државната изборна комисија, Советот на јавни обвинители и Државната комисија за жалби по јавни набавки) го потпишаа Протоколот за соработка во борбата против корупцијата, со што вкупниот број на потписници достигна 15. Потписниците ги анализираа резултатите од првата година на спроведувањето на протоколот и донесоа одлуки за подобрувања. Постигнат е дополнителен напредок во насока на воспоставување националната база на разузнавачки податоци.

Полициските и царинските дежурни линии се во целосна функција. Дисциплинските мерки продолжија да се применуваат до постојана бројка на царински и полициски службеници за коруптивно однесување. Царинската управа спроведуваше мерки за спречување и потиснување на корупцијата меѓу царинските службеници. Во 2008 година, Секторот за внатрешна контрола во Министерството за внатрешни работи поднесе 67 кривични пријави против 75 полициски службеници за вкупно 70 кривични дела, од кои кај 61 се покажаа елементи на корупциско однесување. Продолжи обуката

за полицискиот етички кодекс.

Државната комисија за жалби по јавни набавки е во функција (*Види и Поглавје 5*), а со тоа обезбедува канал за разгледување на наводи за корупција во оваа област. Беше основана Агенција за управување со одземен имот. Се зголеми свеста на јавноста за правото на пристап до информациите од јавен карактер.

Сепак, широко распространетата корупција останува причина за загриженост. Потребни се понатамошни напори за прецизирање на законската рамка. Законот за судир на интереси сè уште има одредени празнини, особено во однос на неговиот опсег и ефикасноста на контролните механизми. Конвенцијата на ОЕЦД за борба против поткупување на странски јавни службеници не е потпишана. Нема регулаторна рамка за утврдување на статусот и етичките принципи што се применуваат за јавни службеници коишто не се државни службеници. Државните службеници немаат пријавено сомневања за корупција.

Законската регулатива за финансирање на политичките партии и изборните кампањи останува да се спроведе ефективно. Особено, извештаите и препораките на Државниот завод за ревизија и на ДКСК не се почитуваат. Досега, не се пријавени санкции за политичките партии кои ги прекршиле правилата за финансирање, посебно во однос на поднесувањето на финансиски извештаи, прагот за трошоците за изборни кампањи и регистрација на донациите. Од 2005 година, ДКСК има упатено 10 известувања до јавниот обвинител за трошоците во изборните кампањи. Препораките на ГРЕКО во врска со упатствата за пратениците при одземањето на имунитетот сè уште не се спроведуваат.

Сè уште не е воспоставена доследна евиденција за проверка на анкетните листови за имотна состојба. Антикорупциските структури, особено Основното јавно обвинителство за борба против организираниот криминал и корупцијата, Вишото обвинителство и антикорупциското одделение во состав на Министерството за внатрешни работи, треба да се зајакнат. Треба да се интензивира заедничката обука на обвинителите и судиите, вклучително и судиите од Врховниот суд, за истражните мерки и управувањето со доказите за случаи на корупција и организиран криминал.

ДКСК треба да вложи дополнителни напори за да обезбеди видливост и да го подигне нивото на доверба кај јавноста во својата независност и непристрасност. Таа допрва треба целосно да го реши проблемот со преостанатите нерешени случаи и да го намали траењето на внатрешните постапки.

Треба да се спроведе вежба за да се утврди степенот и природата на корупцијата во јавниот сектор со цел да се помогне во дефинирањето на практичните мерки за борба против корупцијата во одредени сектори. Треба дополнително да се развие статистиката со релевантност за антикорупциската политика.

Севкупно, постигнат е добар напредок во спроведувањето на антикорупциската политика. Изборниот законик, Законот за финансирање на политичките партии и Законот за судир на интереси беа изменети за да се зајакне транспарентноста и беа воведени нови одредби за незаконско богатење. Имаше дополнителни обвиненија и осуди во големи случаи и се подобри соработката меѓу институциите за спроведување на законот. Сепак, корупцијата останува широко распространета и продолжува да биде сериозен проблем во многу области. Потребни се непрекинати напори, особено во поглед на спроведувањето на законската рамка.

(Види и 2.1. Демократија и владеење на правото)

Постигнат е одреден напредок во областа на **фундаменталните права**. (Види и под Политички критериуми и Поглавје 19: Социјална политика и вработување.)

Во 2008 година, Народниот правобранител примил 3.022 претставки, речиси еднаков број како и во 2007 година. Прекршувања биле утврдени во помалку од една четвртина од нив. Најголем дел се однесувале на имотни права, што претставуваат 24,9% од сите прекршувања, по што следат 8,7% за Министерството за внатрешни работи, особено во врска со добивањето на државјанство, 8,2% за социјални права и 2,5% за затворите. Имало 21 жалба за прекршување на правото на правична застапеност, споредено со шест во 2007 година. Како одговор на интервенцијата од Народниот правобранител, административните органи презеле соодветни чекори во 84,4% од случаите.

Што се однесува на *забраната на тортура и нечовечно или понижувачко постапување или казнување*, системот на поштенско сандаче на Народниот правобранител инсталиран во затворите се потврдил како ефективен. Постигнат е одреден напредок во долгорочното планирање за подобрување на затворските објекти. Нехуманите и понижувачки услови во затворите не се надминати. Наводите за малтретирање сè уште не се истражуваат доволно и не се гонат. Комитетот на Советот на Европа за спречување на тортурата искажа длабока загриженост во врска со ужасните услови и незадоволителната здравствена заштита во некои затвори.

Во однос на *почитувањето на приватниот и семејниот живот*, особено правото на заштита на личните податоци, Дирекцијата за заштита на личните податоци продолжи да работи задоволително, но сè уште има недоволен кадар.

Може да се забележи мал напредок на полето на *слободата на мислење, совест и религија*. Законот за правниот статус на црквите, верските заедници и верските групи од 2008 година се спроведува бавно. Регистрацијата на Бекташката верска заедница сè уште не е извршена, како и барањата на шест други верски заедници или групи.

Во врска со *слободата на изразување, вклучително и слободата и плурализмот на медиумите*, законската рамка е задоволителна, но деловите што се однесуваат на финансиската автономија на јавниот сервис и регулаторното тело не се применуваат. Сопственоста на печатените медиуми сè уште е силно концентрирана. Медиумите сè уште се тесно поврзани со политичките и бизнис-интереси, што ги прави подложни на политичко влијание (Види и Поглавје 10).

Во областа на *слобода на здружување, вклучително и правото за формирање на политички партии и правото на основање синдикати*, беа регистрирани два нови синдиката (независниот синдикат на вработените во локалната самоуправа и синдикатот на вработените во јавната администрација и во државните органи), со што бројот на регистрирани синдикати се зголеми на 44.

Беше постигнат одреден напредок во *постапување со социјално ранливи и лица со посебни потреби*, но малку е направено во врска со принципот на *недискриминација*. Почна спроведувањето на стратегијата за деинституционализација за 2008-2018 година. Сепак, Рамковниот закон за недискриминација не е донесен.

Во однос на *правото на образование*, воведувањето на деветгодишно основно образование и задолжително средно образование доведе до зголемен број на запишани. Основан е нов центар за образование на возрасни. Буџетот за образование беше зголемен, но остана недоволен.

Правото на сопственост е заштитено, но процесот на враќање на имотот конфискуван за време на југословенскиот режим се одвива од 2000 година. Обработката на 25.288 од

вкупно 30.744 барања е завршена, од кои 8.785 во 2008 година. Нема напредок во враќање на имотот на Православната црква и на Исламската верска заедница. Владата формира комисија за координирање на процесот на враќање, со која претседава министерот за финансии, но таа нема придонесено значително за забрзување на процесот. Народниот правобранител забележа дека постапките за враќање на имотот се одолговлекуваат и дека имало случаи кога исти луѓе одлучувале во првостепена и во второстепена комисија.

Може да се забележи многу ограничен напредок на полето на *родовата еднаквост и правата на жените*. Во националниот акциски план за родова еднаквост отсуствува кохерентност. Спроведувањето на националната стратегија против семејното насилство (2008-2011) е попречено со недостаток на координација меѓу релевантните институции.

Спроведувањето на националниот акциски план за заштита на *правата на децата* останува бавно. Не е сторено ништо за да се подобри пристапот до образование, здравствена заштита и малолетничка правда за децата во обесправена положба.

Во однос на *слободата и сигурноста и правото на фер судење*, системот за заштита на сведоци е издигнат до меѓународните стандарди, иако одредени недостатоци опстојуваат во логистиката и финансирањето. Нема напредок во областа на правна помош во граѓански предмети.

Постигнат е одреден напредок во областа на *малцинските права и културните права*. Има напредок кон спроведувањето на Законот за употреба на јазиците што ги зборуваат најмалку 20% од граѓаните и Стратегијата за правична застапеност во јавната администрација. Но, помалите заедници остануваат во неповолна состојба. Дијалогот и градењето на доверба меѓу заедниците на локално ниво беа дополнително попречени со воведувањето на етнички поделени смени во училиштата. Не е постигнат широк консензус за Законот за употреба на знамињата на заедниците. Мерките за подобрување на социјалната вклученост на Ромите дадоа само ограничени резултати. Земјата бележи умерен напредок во областа на фундаменталните права.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во борбата против корупцијата и одреден напредок во реформата на судството и заштитата на фундаменталните права. Новоформираните институции и зголемените буџетски средства ја подобрија општата ефикасност на правосудството, но потребни се континуирани напори за обезбедување на независност. Што се однесува на борбата против корупцијата, може да се забележи понатамошен напредок во гонењето на предмети на високо ниво, зајакнување на институционалната рамка и соработката меѓу институциите задолжени за спроведување на законот. Изборниот законик, Законот за финансирање на политичките партии и Законот за судир на интереси беа изменети со цел да се зацврсти транспарентноста, а беа воведени и нови одредби за незаконско збогатување. Сепак, корупцијата и натаму е широко распространета и продолжува да биде сериозен проблем во многу области. Најголем дел од законодавните и политичките мерки поврзани со фундаменталните права се усвоени, но примената е нерамномерна и потребни се дополнителни напори.